

It is rotined that in most cases (62,5 %) infecting does not result in appearance of symptoms which violate the capacity of patient and compel him to apply for medical help.

An initial period and period of height of the acute stage of toxoplasmosis was characterized prevailing of immune answer Th1-type: by considerable growth of amount of CD8⁺, concentrations of general interferon and IFN- γ . To the 8-10th week after an infection also the concentration of IL-4 grew for certain, that, taking into account achievement in

the same terms of concentrations of IgM-tox spades, represented beginning of immune answer Th2-type development. In behalf of findings such interpretation testified also eloped time of IL-4 achievement concentrations and IgG-tox submaximal concentrations spades.

Key words: *acute stage of purchased toxoplasmosis, diagnostics, immune answer, dynamics of specific antibodies.*

Отримано 3.04.2012 р.

© Полукчи О.К., Трихліб В.І., Кондратюк В.В., Павлов С.Б., 2013
УДК 616.936:616.988.55

О.К. Полукчи, В.І. Трихліб, В.В. Кондратюк, С.Б. Павлов

ДИНАМІКА ПРОЗАПАЛЬНИХ ЦИТОКІНІВ У ХВОРИХ НА ТРОПІЧНУ МАЛЯРІЮ

Харківська медична академія післядипломної освіти, Військово-медичний клінічний центр Північного регіону (Харків), Головний військово-медичний клінічний центр МО України (Київ)

Показано роль прозапальних цитокінів – фактора некрозу пухлини- α та інтерлейкіну 1b у патогенезі тропічної малярії. Встановлено, що розвиток імунної відповіді відбувається за Th1-типом імунної відповіді, тобто активізації клітинної ланки імунітету. Виявлено пряму залежність тяжкості перебігу хвороби від рівня показника ІЛ-1b.

Ключові слова: *тропічна малярія, прозапальні цитокіни.*

При тропічній малярії (ТМ), як і при будь-якому інфекційному захворюванні, на особливості розвитку патологічного процесу, поряд із патогенною дією *Pl. falciparum*, значний вплив чинять захисні реакції людини, зокрема характер імунної відповіді. В організмі людини збудник малярії здатний викликати низку імунопатологічних реакцій, які спроможні розбалансувати імунну відповідь, що неодмінно призведе до тяжкого перебігу та негативних наслідків [1-3]. Це особливо актуальним є для осіб, що прибувають до осередків ТМ із немалярійних регіонів, адже відомо, що перебіг ТМ у них значно тяжчий і несприятливіший, ніж у корінних мешканців. Імунітет після

перенесеної малярії видоспецифічний, короткочасний і недостатньо стійкий. У корінних жителів ендемічних з малярії місцевостей захворювання перебігає найчастіше у вигляді легких форм або у формі паразитоносійства. Але при виїзді з цих місцевостей імунітет втрачається і вони стають, як і всі інші люди, сприйнятливими до цієї інфекції [4-6]. Тому у частини осіб, що повторно потрапляють до ендемічної зони, виникають повторні захворювання на ТМ.

Важливим елементом функціонування імунної системи є цитокіни. Вони є чинниками взаємодії різних лімфоцитів між собою і фагоцитами. Саме через цитокіни Т-хелпери допомагають координувати роботу різноманітних клітин, задіяних в імунній реакції. Є дані, що свідчать про важливу роль цитокінів, які продукують Th1 і Th2, у патогенезі малярії [7, 8]. Цитокіни здатні брати участь в контролі розвитку і розмноження збудника хвороби. У захисних механізмах разом із специфічними антитілами передбачається стимулювання підвищеної продукції прозапальних цитокінів ІЛ-1 та ФНП- α , яким надається певне значення в реалізації імунної відповіді на антигени збудника ТМ.

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

У зв'язку з цим видається важливим вивчення взаємозв'язків окремих ланок імунітету, що є необхідним для пошуку способів оцінки тяжкості перебігу, прогнозування наслідків, розробки перспективних методів лікування, що здатні впливати на результати хвороби.

Метою дослідження стало вивчення динаміки прозапальних цитокінів – ІЛ-1 та ФНП- α у сироватці крові хворих на ТМ.

Пацієнти і методи

Під нашим спостереженням знаходилося 38 пацієнтів із ТМ. Клінічний діагноз встановлювали на підставі комплексної оцінки, що включала дані епідеміологічного анамнезу, клінічної картини захворювання, об'єктивного огляду хворих і лабораторних аналізів; діагноз підтверджувався мікроскопією крові з виявленням у мазках *Pl. falciparum*. Хворі були з категорії миротворців, що знаходилися в Ліберії (Західна Африка) і поступали на лікування у 1-2-у добу від початку хвороби. Залежно від тяжкості перебігу форми середньої тяжкості було діагностовано у 27 осіб, тяжкі – у 11. Крім того, вперше на ТМ хворіли 28 осіб, повторно – 10.

Проаналізувавши структуру повторних випадків, ми встановили, що у 8 із 10 випадків відзначався середньотяжкий перебіг ТМ та лише у 2 – тяжкий. При «первинній» ТМ середньотяжкі форми були відзначені у 19 пацієнтів, тяжкі – у 9. Таким чином, тяжкі форми зустрічалися у кожного третього пацієнта, який хворів на ТМ вперше, а у випадку повторного захворювання – тільки у кожного п'ятого.

З 1-го дня госпіталізації хворим призначали дериват артемізину артеметр, внутрішньом'язово за наступною схемою: у 1-й день – 160 мг однократно, на 2-5-й дні – по 80 мг один раз на добу. Також призначали ще доксициклін по 100 мг 2 рази в день. Після закінчення основної терапії хворі однократно приймали фансидар (3 таблетки).

Комплексне обстеження пацієнтів разом із загальноприйнятими клінічними та лабораторними дослідженнями включало визначення в сироватці крові вмісту фактора некрозу пухлини-альфа (ФНП- α) та інтерлейкіну 1b (ІЛ-1b). Показники ФНП- α та ІЛ-1b вивчали на 1-й, 4-й та 7-й дні перебування в стаціонарі.

Дослідження рівня цитокінів проводили методом ІФА з використанням комерційних тест-систем фірми «Вектор-бест» (Росія), вираховували на рідері PICON (Німеччина). Розрахунки кількості цитокінів проводили шляхом побудови калібрувальної кривої за допомогою комп'ютерної програми і виражали в пг/мл. Групу порівняння склали 23 практично здорових особи, яких можна порівнювати за віком.

Результати досліджень та їх обговорення

Вміст прозапального цитокіну ІЛ-1b у сироватці хворих на ТМ був вірогідно ($p < 0,05$) підвищеним у періоди розпалу (1-й та 4-й дні госпіталізації) та ранньої реконвалесценції (7-й день), тобто протягом перебування в стаціонарі (табл. 1).

У перший день госпіталізації (1-2-й дні хвороби) існувала вірогідна різниця ($p < 0,05$) показників цитокіну ІЛ-1b у хворих із середньотяжкими та тяжкими формами захворювання, причому у перших середнє значення цього показника було вищим. На 4-й день госпіталізації (4-5-й дні хвороби) у хворих із середньотяжким перебігом хвороби відбувалося стрімке зростання вмісту цитокіну ІЛ-1b у сироватці, в той час як при тяжкому – підвищення відбувалося повільніше. Тому різниця показників між ними також була достовірною ($p < 0,05$).

У період ранньої реконвалесценції (7-й день госпіталізації; 7-8-й дні хвороби) в обох групах хворих на ТМ показники ІЛ-1b були високими, але вірогідної різниці між ними вже не було ($p > 0,05$).

Таблиця 1

Вміст цитокіну ІЛ-1b (пг/мл) у сироватці крові у хворих на тропічну малярію ($M \pm m$)

Перебіг/кратність захворювання	День госпіталізації/ хвороби		
	1-й / 1-2-й	4-й / 4-5-й	7-й / 7-8-й
Середньої тяжкості	5,55 $\pm$ 0,43*	16,94 $\pm$ 1,23*	15,73 $\pm$ 1,79*
Тяжкий	3,39 $\pm$ 0,63* °	4,52 $\pm$ 0,71* °	18,81 $\pm$ 1,42*
Вперше	3,10 $\pm$ 0,76*	6,25 $\pm$ 1,31*	17,41 $\pm$ 2,12*
Повторно	6,48 $\pm$ 0,47* °°	14,21 $\pm$ 2,32* °°	13,97 $\pm$ 1,56*
Контроль	0,44 $\pm$ 0,14		

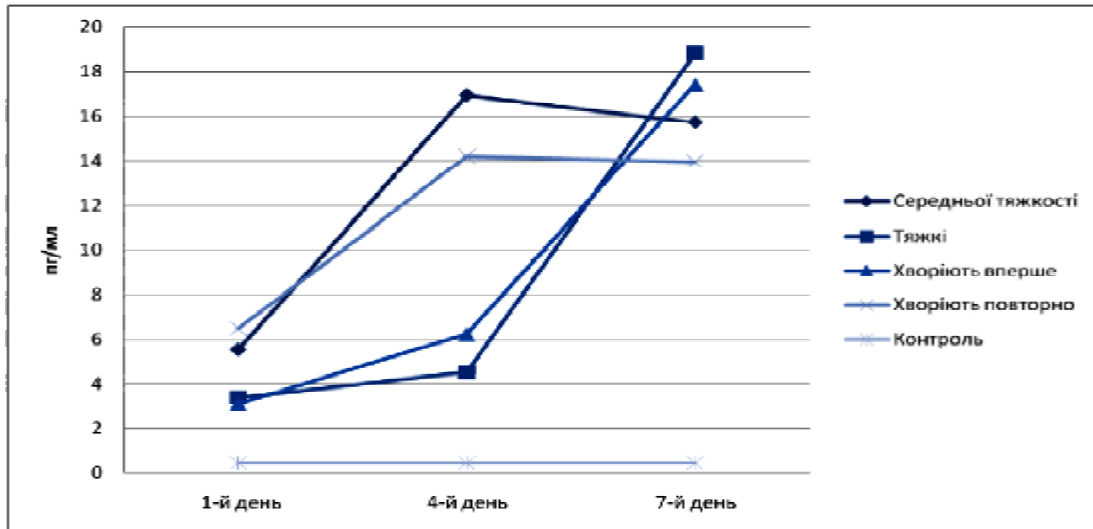
Примітки (тут і далі): * – вірогідність ($p < 0,05$) різниці показників порівняно з контрольною групою; ° – між середньотяжкими і тяжкими формами; °° – між тими, які хворіли на ТМ вперше, і тими, що хворіли повторно.

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Схожу динаміку показників цитокіну ІЛ-1b було відзначено і в іншій категорії хворих – тих, хто хворів на ТМ вперше, та тих, хто хворів повторно.

Характер змін вмісту цитокіну у пацієнтів, що хворіли вперше, був схожий на такий, який відзна-

чався при тяжких формах захворювання. Відповідно, зміни показників при повторних захворюваннях нагадували такі при середньотяжких формах (мал. 1).

Мал. 1. Динаміка ІЛ-1b у хворих на тропічну малярію.

У період розпаду динаміка вмісту ФНП-α у сироватці крові у хворих на ТМ (табл. 2) дещо відрізнялася від показників ІЛ-1b. Вона характеризувалася стрімким зростанням рівня ФНП-α вже з перших днів хвороби. Найвищим цей показник був на 4-й день госпіталізації ($p < 0,05$ з контролем), але вірогідної різниці в групах не відзначалося ($p > 0,05$), хоча слід зазначити, що показники у хворих із тяжкими формами та тих пацієнтів, що хворіли вперше, були вищими.

У період ранньої реконвалесценції (7-й день госпіталізації; 7-8-й хвороби) у групах показники ФНП-α мали тенденцію до зниження, але залишалися підвищеними порівняно з контролем ($p < 0,05$). Саме в ці строки хвороби було встановлено вірогідну ($p < 0,05$) різницю між показниками тих, що хворіли на ТМ вперше, і тими, що хворіли повторно.

Таблиця 2

Вміст цитокіну ФНП-α (пг/мл) у сироватці крові у хворих на тропічну малярію

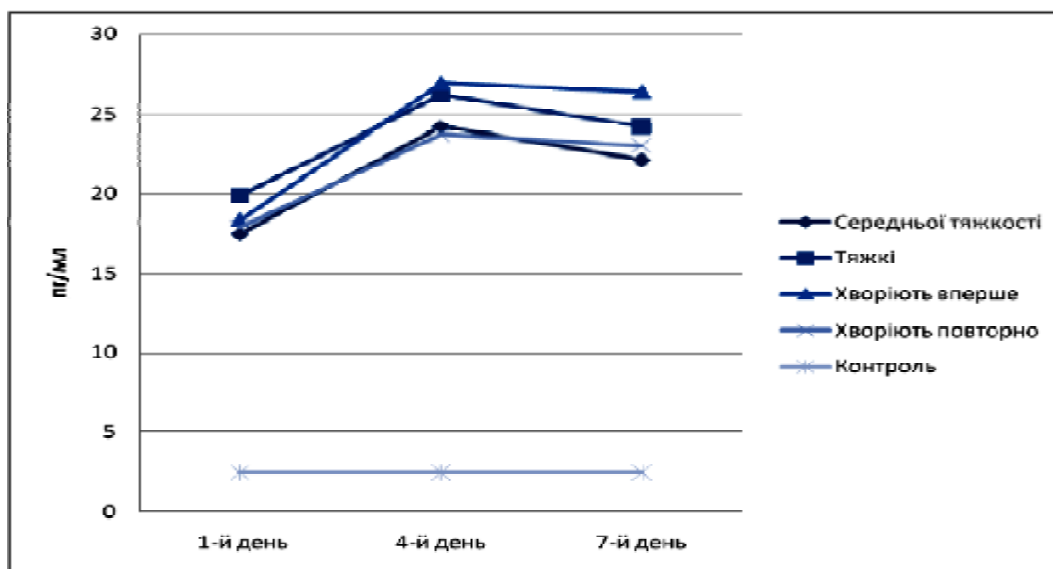
Перебіг/кратність захворювання	День госпіталізації / хвороби		
	1-й / 1-2-й	4-й / 4-5-й	7-й / 7-8-й
Середньої тяжкості	17,45±2,39*	24,18±2,49*	22,15±1,47*
Тяжкі	19,84±2,85*	26,23±1,61*	24,23±1,64*
Вперше	18,31±2,14*	26,94±1,45*	26,41±1,11*
Повторно	17,87±1,96*	23,75±2,18*	23,04±1,01* °°
Контроль	2,48±0,82		

Відобразивши динаміку ФНП-α на графіку (мал. 2), ми встановили, що її характер в усіх групах хворих був схожим.

Таким чином, нами було встановлене підвищення вмісту в сироватці крові хворих на ТМ про-

запальних цитокінів ФНП-α та ІЛ-1b протягом періодів розпаду та ранньої реконвалесценції. Зростання зазначених показників уже в гострому періоді свідчило про розвиток імунної відповіді Th1-типу. Такий напрямок імунного захисту при-

ОРИГІНАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мал. 2. Динаміка ФНП-α у хворих на тропічну малярію.

зводить до активізації цитотоксичних Т-лімфоцитів, які беруть участь у відповіді на локалізованих внутрішньоклітинно паразитів [8, 9]. Слід зазначити, що підвищення вмісту ІЛ-1b та ФНП-α в період розпалу свідчить про формування активного протипаразитарного захисту, тому що саме ці цитокіни забезпечують активацію нейтрофілів, цитотоксичних лімфоцитів, НК-клітин, підвищують експресію рецепторів, що опосередковують фагоцитоз, сприяють міграції імунокомпетентних клітин до вогнища запалення. Саме так проявляється яскраво виражена протипаразитарна активність цитокінів ФНП-α та ІЛ-1b [1, 2].

Можна припустити, що особливу роль у патогенезі формування тяжкості при ТМ відіграє ІЛ-1b. Його швидке підвищення (в 3 і більше рази) у перші дні хвороби знижувало тяжкість її перебігу, в той час як у пацієнтів із тяжкими формами зростання рівня ІЛ-1b у сироватці крові відбувалося значно повільніше.

Th1-шляхом можна пояснити розвиток слабого та нетривалого гуморального імунітету у хворих на ТМ, адже відомо, що формування гуморальної імунної відповіді відбувається за Th2-типом [3, 9].

Таким чином, проведене дослідження підтверджує, що малярія є імунопатологічним захворюванням, яке характеризується порушенням низки імунорегуляторних механізмів із різним ступенем виразності та спрямованості. Показана

важлива роль прозапальних цитокінів (ФНП-α та ІЛ-1b) у патогенезі ТМ.

Висновки

1. У хворих на тропічну малярію розвиток імунної відповіді відбувається Th1-шляхом, тобто через клітинну ланку імунітету, про що свідчить зростання рівнів ФНП-α та ІЛ-1b у сироватці крові.

2. Швидке підвищення рівня ІЛ-1b у сироватці крові в перші дні ТМ зменшує тяжкість хвороби, сприяє формуванню доброякісного перебігу.

Література

1. Malaria: progress, perils, and prospects for eradication / [B.M. Greenwood, D.A. Fidock, D.E. Kyle et al.] // J. Clin. Invest. – 2008. – Vol. 118. – P. 1266-1276.
2. Clinical and Laboratory Features of Human Plasmodium knowlesi Infection / [C. Daneshvar, T.M.E. Davis, J. Cox-Singh et al.] // Clin. Infect. Dis. – 2009. – Vol. 49. – P. 852-860.
3. Perlmann P. Malaria and the Immune System in Humans: Malaria Immunology / P. Perlmann, M. Troye-Blomberg // Chem. Immunol. (Basel, Karger). – 2002. – Vol. 80. – P. 229-242.
4. Махнев М.В. Особенности начала клинического течения малярии у военнослужащих, прибывших в тропики из немалярийных регионов / М.В. Махнев, А.В. Махнев // Воен.-мед. журн. – 2004. – № 7. – С. 26-34.
5. Трихліб В.І. Тяжкий перебіг тропічної малярії / В.І. Трихліб, В.Ф. Сморгунова // Інфекційні хвороби у клінічній та епідеміологічній практиці: Матеріали наук.-практ. конф. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2009. – С. 295-297.
6. Шкурба А.В. Особенности течения тропической малярии, ее осложнений и их лечение / А.В. Шкурба, П.А. Овчаренко // Клінічна імунологія. Алергологія. Інфектологія. – 2010. – № 5-6. – С. 15-20.

7. Ходжаева Н.М. Цитокиновый профиль при малярии у детей / Н.М. Ходжаева, Н.Ф. Файзулов, А.К. Токмалаев // Мед. паразитология и паразитарные болезни. – 2008. – № 4. – С. 22-26.

8. Clusters of cytokines determine malaria severity in Plasmodium falciparum-infected patients from endemic areas of Central India / [D. Prakash, C. Fesel, R. Jain et al.] // J. Infect. Dis. – 2006. – Vol. 194, N 2. – P. 198-207.

9. Schofield L. Immunological processes in malaria pathogenesis / L. Schofield, G.E. Grau // Nat. Rev. Immunol. – 2005. – Vol. 5. – P. 722-735.

PROINFLAMMATORY CYTOKINES DYNAMICS IN PATIENTS WITH TROPICAL MALARIA

O.K. Polukchy, V.I. Trykhlil, V.V. Kondratiuk, S.B. Pavlov

SUMMARY. *The role of proinflammatory cytokines tumor necrosis factor – alpha and interleukin 1b in the pathogenesis of tropical malaria. It is established that the development of the immune response occurs at Th 1-type immune response, ie activation of cellular immunity. Found a direct relationship of severity of illness indicator of the level of IL-1b.*

Key words: tropical malaria, proinflammatory cytokines.

Отримано 30.12.2011 р.

© Васильєва Н.А., Шкільна М.І., 2013
УДК 616.993.1/616.995.132.8-085/-097

Н.А. Васильєва, М.І. Шкільна

ПОЄДНАНА ПАРАЗИТАРНА ІНВАЗІЯ АСКАРИДОЗ І ЛЯМБЛІОЗ: ОСОБЛИВОСТІ ІМУНІТЕТУ ТА ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ

Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського

Проаналізовано перебіг поєднаної інвазії аскаридоз + лямбліоз. Зміни показників клітинного і гуморального імунітету, а також зниження вмісту лізоциму сироватки крові та слини свідчать про подвійний пригнічувальний вплив обох паразитозів на імунний статус пацієнтів. У комплексне лікування цих поєднаних паразитозів слід включати послідовно обидва препарати цілеспрямованої дії – альбендазол та орнідазол.

Ключові слова: аскаридоз, лямбліоз, імунітет, лікування.

Кишкові паразитози є дуже поширеними хворобами у всьому світі, хоча більшість з них у людини перебігає субклінічно і відповідно рідко діагностується [1]. Інтестинальні паразитози негативно впливають на здоров'я, обтяжують перебіг інших хвороб, поглиблюють імунний дисбаланс в організмі пацієнта.

За даними польських авторів, наявність кишкових паразитів встановлено у 21,6 % обстежених, а у дітей і підлітків північно-східного регіону – навіть у 75 %. Серед пацієнтів з відповідною симптоматикою відсоток паразитопозитивних зразків фекалій сягає 80 [1, 2]. Частота виявлення кишкових паразитозів має неухильну тенденцію до підвищення, що пов'язано, можливо, як зі справжнім зростанням захворюваності, так і, скоріш за все, з визначенням контингентів для цілеспрямованого обстеження і покращенням лабораторної діагностики. Так, якщо за 1976-2000 рр. було виявлено аскаридоз у 3,0 % обстежених, то тільки за півроку 2009 р. – вже у 55,8 %, лямбліоз – відповідно в 1,3 та 12,5 % [2, 3]. Інтенсивні показники виявлення паразитозів у Румунії щорічно сягають: аскаридозу – 194 (90-304) випадки на 100 тис. населення; лямбліозу